

TURKIYEDE BULUNAN SERÇE TÜRLERİ

CELALETTİN İZMİRLİ

İstanbul Erkek Lisesi

Tabiiye öğretmeni

Memleketimiz de dahil olduğu halde bütün dünyada çok iyi tanınmış olan kuşlardan birisi de serçelerdir. Beyaz, sarı gibi birtakım çeşitleri de vardır. Memleketimizde başlıca üç serçe türü bulunmaktadır:

1 - Dağ serçesi (*Passer montanus*); buna dağırca da derler. Orman ve bahçelerde yaşar.

2 - Sögüt serçesi, bataklık serçesi veya İspanya serçesi (*Passer hispaniolensis*); Nil ve göl kenarlarında, söğütlük mahallerde yaşar. Ulubat ve Manyas gölü etrafında mebzuldür.

3 - Evcil serçe (*Passer domesticus*); şehir ve köy içlerindeki evlerin bahçelerinde yaşar.

Bu yazımda yalnız ehli serçeler hakkındaki müşahedelerimi vereceğim:

Evcil serçeler memleketimizde diğer serçe türlerinden daha ziyade yayılmıştır. Şimdiye kadar gezdiğim bütün şehir ve köylerde bunlara rastgeldim.

Dış morfoloji: Erkeğinin başı gri olup, tepesi esmer kestane renginde, sırtı pas renginde ve uzunluğuna siyah çizgilidir. Boğazı siyahtır. Dişinin üst kısmı açık esmerdir. Erkekke olduğu gibi boğazında siyah leke yoktur. Gagaları umumiyetle koni biçiminde olup, gözlerindeki iris tabakası esmerdir. Erkeğin uzunluğu 16 cm., kanat yayımı 26 cm. dir. Dişi erkekten cüsse itibariyle biraz küçüktür.

Uçuş ve yürüyüş: Serçelerin ayak parmakları sıçramağa elverişli olduğundan yerde yürürken daima sıçrayarak yürürler. Uçarken evvelâ kanat çırparak uçar. Fakat çabuk yorulduğu için, uzun zaman bu halle gidemez, kanatlarını kapar vücudüne yaklaştırır. Bu esnada yerçeki mi tesiriyle kuşun vücudu aşağı doğru inme vaziyeti alır, o zaman kuş tekrar kanat çırparak uçar ve bu suretle uçuşa devam ettiğinden uçuş esnasında havada inhinalar çizer ki, bu türlü uçuşa dalgalı uçuş derler.

Beslenme si: Serçeler umumiyetle tanelerle beslenir (*Granivor*); bu itibarla zararlı olabilir. Hattâ 1945 Mayısında Silivri'de bazı çiftçi çocuklarının serçeleri zararlarından dolayı itlâf etmek istediklerini müşahede etmişim. Çiftçiler serçelerin hemen hemen zararlı olduklarına

kanidirler. Temmuz 1949 da Arifiye meyva fidanlığında meyva tohumlarının yastıklarına ve olgun meyvalara zarar verdiklerini fidanlık memurlarından işittim. Fakat bu serçeler çoğalma zamanlarında yavrularına böcek kurtlarını taşıması itibariyle faydalı dahi olurlar. Şu halde kısmen zararlı ve kısmen faydalıdır. Umumiyetle serçelere zararlı kuş gibi bakmak lâzım ise de, Dr. BREMER Zoologi Derneğine verdiği raporda serçelerin zararlı böceklere karşı faydalı bir tesir yaptığını söylemiştir. 1867 de bu hususta faydaları görülmüştür. Serçeler besi işlerinde ve hekimlikte dahi kullanılmıştır. İtalyada serçeleri hususî surette besleyip yavruları büyüyünce (Rotit à la brochette) denilen bir nev'i kebab yapılmaktadır. Eski hekimlikte sarılık hastalığına karşı serçenin külünden iki çorba kaşığı bir bardak su içinde içilmiştir. Serçe gövdesi kırmızı ve sarı lekeler için iyi gelmiştir. EBUBEKİR RAZI'ye göre domuz yağı serçe yağı ile karıştırılınca saç dökülmesine mâni ilâç olmuştur.

Ö t ü ş l e r i : Fransızlar serçe ötüşüne (pepiment) derler; bu tâbir serçenin ötüşüne münhasırdır. Serçeler umumiyetle “şlip, şlem, dieb, dürr” gibi sesler çıkarırlar. Uçtukları zaman “dieb” diye öterler. Bir yere kondukları zaman “şlip” diye öterler. Bu ses aynı zamanda serçelerin yekdiğerini çağırma sesidir. Eğer kuvvetli olarak “terr” tarzında öterlerse, kendilerine yaklaşan bir tehlikeyi ifade eder ki, bu aynı zamanda bir ihtar işaretidir. Tehlike artarsa feryat ederek “tellter” tarzında öter. Tehlike zail olunca, meselâ kendisinin düşmanı olan atmaca kuşu gidince serçeler “durrrr” sesiyle tehlikenin zail olduğunu anlatarak sevinirler. “Bilp, bilp, di, di, di” sesleri de şefkat sesleridir. İlkbaharda erkekler “zuvor, zuvor” diye öterler. Bu sesler erkeklerin şarkılandır. Erkek dişinin mülkiyetini iddia ettiği zaman “tell, tell” tarzında öter.

Hülâsa serçelerin geveze, fakat ötmekten yorulmayan kuşlardan olduğunu BREHM söylüyor. Hele toplu olarak bir ağaç üzerinde buldukları zaman hep birden o kadar şiddetli öterler ki, etraftan geçenleri âdeta rahatsız ederler. Şehir dahilinde çınar ağaçları üzerinde çok defa böyle serçe topluluklarına ve gürültülü seslerine tesadüf ettim.

G ö ç e t m e : Serçeler göç etmezler, yerli kuşlardandır. İnsan cemiyetleri arasında yaşarlar. İsveçli naturalist NORDVI'nin dediği gibi nadiren doğduğu yerden uzaklaşır. Daha müsait mesken bulmak için ara sıra kısa seyahatler yapar. İnsan meskenine çok bağlıdır. BREHM'e göre ehli serçeler çok sosyabl bir kuştur. Mamafih bu hali bir noktaya kadardır. Müsait bir yer bulunca insana tâbi olmak ihtiyacını hissetmez. Memleketimizde serçeler yaz kış buldukları mahallerden ayrılmazlar.

Netekim İstanbulda kış mevsiminde, 21 Ocak 1951 de Çatalca'nın Tepecik köyünde, 10 Mart 1951 de Silivri'nin Kumburgaz köyünde, 13 Şubat 1951 de Gebze'nin Tepeören köyünde serçeleri müşahede ettim.

Ç o ğ a l m a s ı : Serçeler çok yavru verirler. Erkenden yuva yaparlar. Senede üç defa kuluçkaya yatarlar. Çok hararetli kuşlardandır. Müellif CONRAD'a göre serçeler kuşların içinde en şehvetperes olanıdır. Günde birçok defa çiftleşebilirler. Arap müelliflerinden DEMİRİ'ye göre bazen saatte yüz kere çiftleşirler. Fakat ben bunda biraz mubalâğa görüyorum. Kendi müşahedeme göre, İstanbulda bir erkek serçenin kuyruğunu yaymış ve kaldırmış olduğu halde, dışının etrafında sıçrayarak hareketler yaptığını ve nihayet çiftleştiğini gördüm. Fakat biraz sonra tekrar mucamaaya başladığını ve nihayet beş dakika içinde üç defa çiftleşme yaptığını müşahede ettim. İşte serçelerin bu mütemadî hareketlerinden dolayı erkeklerinin çok yaşamadığını ve dişilerin erkekten daha çok yaşadığını kabul ederler. Yuvalarını duvar kovuklarına ve nadiren ağaçlar üzerine yaparlar. 25 Haziran 1950 de Bakırköy istasyonu karşısında bulunan duvar deliklerinde müteaddit serçe yuvalarını müşahede ettim. Dişi 4 veya 5 yumurta ile kuluçkaya oturur. Kuluçka müddeti 14 gündür. Yavrular tüysüzdür ve yumurtadan çıktıktan iki hafta sonra uçabilecek kabiliyete gelirler. BREHM'e göre serçeler uzun zaman esaret halinde yaşayamazlar. Tamamiyle menüs hale gelemezler. Zira bunlar esaret halinde toplu buldukları zaman birbirlerine fena muamele ederler.

ALKOLİK FERMENTASYON

FARUK TEKİN AYSU

Biologi mezunu

Alkolic fermentasyonda kullanılan hammadde karbonhidrattır. Fermentasyon hâdisesinde, *Ascomycet*'lerden *Saccharomyces cerevisiae*'nin rolü, monosakaritleri doğrudan doğruya fermentasyona uğratmasıdır.

Bira mayası (*Saccharomyces cerevisiae*) ile meydana gelen alkolic fermentasyonu tetkik edelim:

Heksozlardan yalnız ketoheksoz olan d - fruktoz; aldoheksoz olan d - glikoz, d - mannoz, d - galaktoz fermentasyonda değişikliğe uğraya-